

สุภาชิตขงจุ

กับ

เรื่องนางเคงเกียงสอนบุตร

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาติศรมหิป

เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ณพระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

สุภาชิตขงจุ

กับ

เรื่องนางเคงเกียงสอนบุตร

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาติศรมหิป

เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ณพระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

313

298.9951

ว 839 น

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111004165518

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาติศรมหิป

ประสูติ: พ.ศ. ๒๔๐๔

สิ้นพระชนม์: พ.ศ. ๒๔๗๘

คำนำ

พระโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ) มาแจ้งความ
ประสงค์แก่กรมศิลปากรว่า ใครจะได้หนังสือสักเรื่องหนึ่ง
ไปตีพิมพ์สำหรับแจก ในงาน พระราชทานเพลิงพระศพ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาดิศรมหิป เพื่ออุทิศ
กุศลถวายสนองพระคุณ และปรารภว่าถ้าได้เรื่องเกี่ยวกับ
จีนด้วยก็ยิ่งดี กรมศิลปากรจึงได้เลือกสุภชาติขงจู ซึ่งพระ
อมรโมลี สถิตินวไตรราชบุรณ แปลไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕
เรื่องหนึ่ง กับเรื่องนางเคงเกียง สอนบุตร ซึ่งในบาน
พระเนกจดไว้ว่า “เป็นของพระยาศรีสุนทรโวหารคัดไว้”
อีกเรื่องหนึ่งให้ตีพิมพ์ ด้วยเห็นว่าหนังสือสองเรื่องนี้ เป็น
เรื่องขนาดเล็ก สมควรจะพิมพ์รวมกันได้ และในต้นฉบับ
สุภชาติขงจู ยังมีเรื่องคนร้อยจำพวกจดไว้ข้างท้ายอีกเรื่อง
หนึ่ง แม้จะไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับสุภชาติขงจู แต่ถ้าจะทิ้ง
เสียก็เสียดาย จึงได้คัดมารวมพิมพ์ไว้ในที่นี้ด้วย เพื่อ
รักษาสำนวนและความคิดของเก่า

อนึ่งเรื่องสุภชาติขงจูฉบับที่ตีพิมพ์นี้ กรมศิลปากรมุ่ง
หมายจะรักษาดั้งฉบับ หนังสือของเก่าไว้ไม่ให้สูญเท่านั้น
ส่วนข้อความ จะตรงกับ ต้นฉบับ ภาษาจีนที่แปลมาเพียงไร

(๒)

ท่านผู้อ่านที่รู้ภาษาจีน อาจตรวจดูได้ในหนังสือ ชื่อ
หมวด ลุ่นจื่อ

การพิมพ์สุภษิตของจูครั้งนี้ กรมศิลปากรเห็นควรเล่า
ประวัติของท่านไว้สั้นสักเล็กน้อย เพื่อที่จะมีโอกาสค้นหา
มาเล่าได้ คือ

จูเกิดเมื่อก่อน พ.ศ. ๘ ปี และถึงแก่กรรมเมื่อ
พ.ศ. ๖๕ ตำบลที่เกิดเป็นหมู่บ้านน้อยแห่งหนึ่ง ซึ่งใน
ปัจจุบันนี้อยู่ทางตะวันตกของมณฑลซัวต้ง (ซานตง)
ในประเทศจีน แต่ในสมัยของจูเรียกว่า เมืองล่อ ในยุค
ก่อนของจูเกิด ย้อนขึ้นไปจนสมัยดึกดำบรรพ์ พงสาวดารจีน
กล่าวว่า มีกษัตริย์อยู่ ๓ องค์ ที่ทรงปกครองอาณาประชารา
ษฎรได้รับความร่มเย็นเป็นสุข คือ เจี้ยวเต๋ ชุ่นเต๋
และอู๋เต๋ อู๋เต๋นั้น เมื่อครั้งยังไม่ได้เป็นกษัตริย์ ได้รับ
หน้าที่เป็นแม่กองออกไปกำกับการทดน้ำ เพื่อป้องกันไม่
ให้น้ำไหลล้นท่วมแผ่นดิน ให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร
อู๋เต๋ได้ตั้งความเพียร กำกับการทดน้ำนี้ถึง ๘ ปีจึงสำเร็จ
ระหว่างนั้นอู๋เต๋เคยเดินผ่านหน้าบ้านของตนถึง ๓ ครั้ง แต่
เพื่อรักษาหน้าที่อย่างเคร่งครัด อู๋เต๋ไม่เคยแวะเข้าไปเยี่ยม
บ้านแม้แต่ครั้งเดียว อู๋เต๋เป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์แฮ
ซึ่งในพงสาวดารจีนนับเป็นราชวงศ์แรก เพราะกษัตริย์เต๋

ก่อนๆ นั้นไม่มีการสืบสันตติวงศ์ เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นผู้ใดมีความสามารถที่จะปกครองบ้านเมือง ให้ราษฎรได้รับความร่มเย็นเป็นสุขได้แล้ว ก็ทรงเลือกผู้นั้นเป็นทายาท สืบกษัตริย์ต่อจากพระองค์ หาได้ทรงเลือกโอรสหรือเจ้านายในราชวงศ์องค์ใดขึ้นเป็นทายาทไม่ เพิ่งจะมีการสืบสันตติวงศ์เป็นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าอู่เต้ (เรื่องตอนนี้มีแจ้อยู่ในหนังสือไคเกกตอนปลาย)

ต่อมา กษัตริย์ในราชวงศ์แอ่องค์หลังๆ ประพฤติพระองค์เหลวไหล ทำให้ประชาราษฎรเสื่อมความเคารพนับถือลงเป็นลำดับ ในที่สุดองค์สุดท้ายจึงเสียแผ่นดินแก่ขุนนางช้อถ่าง ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์เสียง นับเป็นราชวงศ์ที่ ๒ ในพงศาวดารจีน กษัตริย์ในราชวงศ์นี้ก็เช่นเดียวกันกับราชวงศ์แอ่ คือ กษัตริย์องค์หลังๆ มีลักษณะโหลเลอะเทอะ จนถึงองค์สุดท้ายคือติวอ่อง เป็นกษัตริย์ที่ทารุณร้ายกาจมาก แต่ที่ติวอ่องยังคงเป็นกษัตริย์อยู่ได้ต่อมา ราษฎรไม่ทำการกระด้างกระเดื่องขึ้น ก็ด้วยปรีชาญาณของจิ่วก้งอำมาตย์ผู้ใหญ่คนหนึ่ง ซึ่งภายหลังได้นามว่าพระเจ้าบุ๋นอ่อง ท่านผู้นี้มีอำนาจสิทธิ์ขาดปกครองประเทศไว้ได้ตั้งสองในสามส่วน ที่บุ๋นอ่องยังไม่ทอดถอนพระเจ้าติวอ่องออกเสียจากราชสมบัติ ก็เพราะเห็นว่าอาณาประชารา

(๔)

ราษฎรยังไม่พร้อมที่จะทำการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น พงศาว-
ดารจีนกล่าวว่า ในอาณาเขตที่ขุนอ่องมีอำนาจปกครองโดย
สิทธิขาดนั้น ประชาชนได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสมบูรณ์
ซึ่ง “ชาวนาเสียภาษีอากรเป็น พิกัดอัตรา เก้าชักหนึ่ง
ลูกหลานข้าราชการก็ได้รับบำเหน็จบำนาญ ใครผ่านด่าน
และตลาดก็ไม่ต้องเสียค่าอากรขนอนตลาด เพียงแต่ถูก
เจ้าหน้าที่ชักถามบ้างเท่านั้น บ่อและทำนบกั้นสัตว์น้ำ ใคร
จะจับจะทำ ก็ไม่ต้องเสียภาษีอากร ใครทำผิดคิดร้าย ความ
ผิดก็ไม่พัวพันไปถึงลูกหลานว่านเครือ ชายหม้ายหญิงหม้าย
ที่ครองตัวเป็นโสดจนแก่เฒ่า คนโสดที่อยู่จนแก่เฒ่าไม่มี
ลูกเต้า เด็กที่กำพร้าพ่อ คนสง่าพวงนี้ นับว่าเป็นมนุษย์
อนาถา ก็ไม่ต้องร้อจนถึงร้องไห้ ทั้งนี้เพราะขุนอ่อง
ปกครองดังพ่อปกครองลูก ปกแผ่คุณบารมีเป็นที่ร่มเย็น
ไปทั่ว” มีเรื่องเล่าไว้ในที่หนึ่งถึงเจ้าผู้ครองแคว้นองค์หนึ่ง
ใน สมัยหลัง ไล่ที่ราษฎรเพื่อทำเป็นป่าหวงห้าม สำหรับ
ล่าสัตว์ส่วนตัว เจ้าผู้ครองนครองค์นั้นถาม เม่งจื่อซึ่ง
ถือตนว่าเป็นศิษย์ของขงจื๊อใน สมัยหลังว่า ทำไมราษฎร
จึงร้องทุกข์ถึงเรื่องป่าสำหรับล่าสัตว์ของพระองค์นัก ว่ากิน
ที่ใหญ่โตมาก ซึ่งถ้าจะเทียบกับป่าล่าสัตว์ของพระเจ้า
ขุนอ่อง อันเป็นมหากษัตริย์ที่ราษฎรนิยมนับถือ ว่าเป็น

(๕)

กษัตริย์ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่กษัตริย์ทั้งหลายแล้ว ปาลาสัตว์
ของเจ้าผู้ครองนคร ยังเล็กกว่าของพระเจ้าบุ๋นอ่องเป็นอัน
มาก ความข้อนั้นเม่งจ้อแก้วว่า ปาลาสัตว์ของพระเจ้า
บุ๋นอ่องมีอาณาเขตต์กว้างยาวได้ ๗๐ ลี้ ใครจะเข้าไปตัด
หญ้าหาฟืนจับม้าและไก่ฟ้าก็ทำได้ พระเจ้าบุ๋นอ่องทรงให้
ปาลาสัตว์นั้นร่วมกับราษฎร เช่นนี้ราษฎรจะไม่คิดเห็นว่าเป็น
อาณาเขตต์ที่เล็กดอกหรือ เม่งจ้อกล่าวต่อไปว่า “ เมื่อ
ข้าพเจ้ามาถึงพรมแดนปาลาสัตว์ของพระองค์ ข้าพเจ้าก็ไม่
กล้าเข้า จนกว่าข้าพเจ้าจะได้สอบถามดูว่า มีอะไรบางอย่าง
ในนั้นซึ่งเป็นที่หวงห้ามเป็นพิเศษ และข้าพเจ้าได้ยินว่า
ภายในประตูแห่งที่ลุ่มนั้น เป็นปาลาสัตว์มีอาณาเขตต์กว้าง
ยาวได้ ๔๐ ลี้ ซึ่งถ้าใครบังอาจฆ่าเนื้อหรือแม่กวางสักตัว
หนึ่ง ก็มีโทษเท่ากับฆ่าคน เพราะฉะนั้น อาณาเขตต์ ๔๐
ลี้ จึงเป็นดังหลุมพรางอยู่กลางเนื้อที่ ดังนั้นก็จะไม่ให้
ราษฎรคิดว่ากว้างใหญ่ดอกหรือ ? ”

เมื่อบุ๋นอ่องสิ้นชีพไปแล้ว บุ๋นอ่องผู้เป็นโอรสเห็นว่า
ถ้าปล่อยให้บ้านเมืองคงตกอยู่กับพระเจ้าติวอ่อง ก็จะหา
ความสงบเป็นสุขไม่ได้ จึงได้คิดกำจัดพระเจ้าติวอ่องเสีย ได้
ทำสงครามกับพระเจ้าติวอ่องขับเคี่ยวกันมาช้านาน จนพระ
เจ้าติวอ่องแพ้เสียพระชนมชีพ บุ๋นอ่องก็ได้เถลิงราชสมบัติ

ผลัดเปลี่ยนราชวงศ์กษัตริย์เป็นราชวงศ์จิว (เรื่องตอนนี้อยู่ในหนังสือ ห่องสิน ซึ่งเล่าเรื่องรบกันอย่างพิลึกพิลั่น ล้วนแล้วไปด้วยเขี้ยวผู้วิเศษและใจของวิเศษกันทั้งนั้น)

ในสมัยราชวงศ์จิวนี้เองที่ขงจื๊อเกิด และเป็นสมัยที่กษัตริย์ราชวงศ์จิวเสื่อมเตโชภาพ เพราะอำนาจในบ้านเมืองตกไปอยู่แก่เจ้าผู้ครองนครน้อยใหญ่ ซึ่งยอมอ่อนน้อมขึ้นอยู่กับกษัตริย์ราชวงศ์จิวเพียงในนามเท่านั้น กษัตริย์ราชวงศ์จิวไม่มีอำนาจวาสนาที่จะไปบังคับบัญชาว่ากล่าวได้ เพราะเจ้านครเหล่านั้นมีอำนาจเป็นอิสระทุกอย่าง และต่างก็แข็งดี มีการแยกกันแยกพวก เกิดรบราฆ่าฟันกันไม่หยุดหย่อน ผลัดกันมีอำนาจ ราษฎรได้รับความลำบากยากแค้น ผู้ปกครองก็ต่าง ๆ เหล่านี้ มีทายาทสืบต่อกันมา โดยมากก็มีลักษณะอย่างกษัตริย์ในราชวงศ์จิว กล่าวคือบางองค์ก็เป็นผู้อ่อนแอ อำนาจในงานการเมืองตกไปอยู่ในมืออำมาตย์เสียหมด ยกตัวอย่าง เมืองล่อซึ่งเป็นเมืองบ้านเกิดของขงจื๊อ เจ้าเมืองล่อไม่มีอำนาจอะไร เพราะอำนาจนั้นตกไปอยู่กับขุนนาง ๓ นาย ส่วนอีกอื่นก็ไม่ดีไปกว่าเมืองล่อ เรื่องตอนนี้อยู่ในเรื่องเลียดก๊ก อันเป็นเรื่องแตกหักแตกเหล่าก่อความยุ่งยาก เพราะด้วยเหตุตั้งข้างต้นนี้ ก็ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมัยนั้น ว่ามีถึง ๑๗๐๐ กว่า

(๗)

ก๊ก แต่เมื่อรบกันไปรบกันมา ในที่สุดคงเหลืออยู่แต่ ๓ ก๊กใหญ่ ฝรั่งเศสเรียกพงสาวดารจีนยุคนั้นว่า สมัยลัทธิพิวตัล เพราะมีลักษณะ คล้าย คลึง กับของฝรั่งในสมัย ซื่อเฉียวกันนี้ ลัทธิพิวตัลเกิดจากการแบ่งอาณาเขตต์ให้ไปปกครองกันเป็น อิสสระ จะมีอาณาเขตต์ใหญ่หรือเล็ก ก็แล้วแต่การกำหนด ชั้นของผู้ครองนครเป็นทำนองเมืองเอกโทตรีจัตวา ว่าจะเพาะ ของจีน คงปรากฏว่าประเทศจีนในสมัยนั้น การปกครอง ตกแก่ตระกูลหรือโคตร ซึ่งฝรั่งเรียกว่า Tribe เป็นก๊ก ๆ ไป แล้วก๊กเหล่านี้ ขอมมาขึ้นอยู่กับก๊กกลางในทางส่วน รวม ส่วนการปกครองท้องถิ่น แต่ละก๊กก็ยังเป็นอิสระ เหมือนดังแต่ก่อน มาในสมัยราชวงศ์จิ่ว จัดแบ่งขุนนาง ออกเป็น ๕ ชั้น คือ กง. โห. เป๊ะ จื่อและหน้า ขุนนาง เหล่านี้มีสิทธิปกครองดินแดนมีอาณาเขตต์กว้างเล็กต่าง ๆ กันตามชั้นลดหลั่นกันลงมา เป็นทำนองศักดินา เช่นชั้น กง และโห ได้อาณาเขตต์ตั้งแต่ ๑๐๐ ลี้จตุรัสขึ้นไป ชั้น เป๊ะได้ ๗๐ ลี้ ชั้นจื่อและหน้าได้ ๕๐ ลี้ ก๊กใดมีอาณา เขตต์น้อยกว่า ๕๐ ลี้ ไม่มีผู้แทนโดยตรงมาประจำยังราช สำนักกลาง แต่จำเป็น ต้องส่ง ส่วยบรรณาการมาทางก๊ก ชั้นหนึ่ง

(๘)

ความเป็นไปของบ้านเมืองสมัยขงจื๊อเกิด เป็นไปโดย
ย่อดังเล่ามานี้ บิดาของขงจื๊อเป็นขุนนางนายทหารชื่อ ชก
เหลียงยิด ว่าสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์เสียงถ่าง ขงจื๊อตั้ง
งานเมื่ออายุได้ ๑๕ ปี และปรากฏว่ามีบุตรชาย ๑ คน
บุตรหญิง ๑ คน เมื่อขงจื๊อแต่งงานแล้วไม่ช้า ก็เข้ารับ
ราชการเป็นพนักงานกำกับยุ้งฉางเมืองล่อ แล้วต่อมาได้
เป็นพนักงานดูแลนา เมื่อ พ.ศ. ๑๖ มารดาของขงจื๊อถึง
แก่กรรม ขงจื๊อจึงลาพักราชการเพื่อไว้ทุกข์ตามจารีตประเพณี
ครั้นสิ้นกำหนดไว้ทุกข์แล้ว ก็ไม่ได้กลับเข้ารับราชการอีก
คงใช้เวลาไปในทางศึกษาและสั่งสอนประชาชน จนมีชื่อ
เสียงลือชา มีผู้มาเป็นศิษย์เป็นอันมาก ถึง พ.ศ. ๒๖
เมืองล่อถึงคราวได้รับความยุ่งยาก ขงจื๊อจึงย้ายไปอยู่เสีย
ที่เมืองเจี๊ แต่อยู่ไม่ได้นาน ก็กลับมาเมืองล่ออีก และ
ตั้งตัวเป็นคณาจารย์สั่งสอนประชาชนอยู่เป็นเวลา ๑๕ ปี

ระหว่างเวลาตอนนั้น บ้านเมืองของจีนทั่วไป ตกอยู่ใน
ในสมัยมืดมัว มีแต่การรบราฆ่าฟัน ผู้ที่รักความสงบ
ก็หลีกเลี่ยงไปหาความวิเวก ที่ไหนหนือเอาแต่ตัวรอด ก็คิด
ค้นคว้าพิจารณาหาเหตุที่ทำให้เกิดความปั่นป่วนเป็นไปเช่นนั้น
เพื่อหาหนทางจะให้ถึงความสงบ สมัยนั้นมีคณาจารย์ที่มี
ชื่อเสียงอยู่หลายท่าน เช่น เหล่าจื่อ ซึ่งเป็นผู้ก่อกำเนิด

(๕)

ลัทธิตำ ท่านผู้เห็นว่าความไม่ประกอบกรรม คือการงาน
หรือไม่ทำอะไรเสียเลยนั้นแหละ เป็นหนทางเดียวเท่านั้น
ที่จะถึงความสงบสุข บัณฑิตกณากจารย์รุ่นหลังผู้หนึ่งเห็นว่า
ความสงบสุขนั้นอยู่ที่แผ่ความรักมีเมตตาจิตต์ทั่วไป กล่าวคือ
พึงรักคนอื่นเสมอด้วยรักตน และพึงรักบิดามารดาของผู้
อื่นเสมอด้วยของตน ส่วนขงจื๊อนั้นเห็นว่า ความไม่ประกอบ
กรรม หรือไม่ทำอะไรเสียเลย ไม่เป็นหนทางช่วยโลกได้
ที่จะหาบาแก่โรคของบ้านเมือง จะต้องค้นหาสมุฏฐาน
ให้ทราบเสียก่อน จะค้นพบก็ด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์
ตั้งขึ้นจึงตั้งหน้าศึกษาเรื่องราวของเก่า ภายหลังต่อมาเมื่อ
มีอายุมากแล้ว ได้แต่งหนังสือไว้เรื่องหนึ่งชื่อว่า ชุนชิว
(ฝรั่งเรียก Spring and Autumn เป็นเรื่องราวกล่าวถึงความ
เป็นไปของเมืองล่อสมย์ตั้งแต่ ก่อน พ.ศ. ๗๕ ปี ถึง
พ.ศ. ๕๕ หนังสือเรื่องนี้นับถือกันว่ามีค่ายิ่งนักและเป็นหลัก
ฐานสำคัญในประวัติศาสตร์มาก เพราะแสดงเรื่องความ
เป็นไปของประเทศจีน ในสมัยเมื่อสองพันปีกว่าที่ล่วงมาแล้ว)
แล้วพยายามสั่งสอน ประชาชนให้ตั้งอยู่ในทางสัมมาปฏิบัติ
เหมือนเมื่อครั้งบ้านเมืองดี ในสมัยเงี้ยวเต๋และชุ่นเต๋และที่
จะบรรลุถึงได้ ก็โดยยึดถือแล้วปฏิบัติตามหลักของบนอ่อง
และบูอ่อง เพราะกษัตริย์สองพระองค์นี้ เป็นผู้ที่ได้ฟื้นฟู

ฐานะของประเทศ ในสมัยที่ตกต่ำครั้งรัชกาลทิ้วอ่อง ที่
จะไปพะวงหลงถึงคติอุดมซึ่งเป็นแก่นึกและฝันไว้ แล้ว
ก็หลีกโลกไปเสีย ไม่เป็นทางช่วยฟื้นฟูประเทศได้เลย
ด้วยคติอย่างนี้ ที่ขงจื๊อได้เกี่ยวส่งสอนไปในนครต่าง ๆ

ประวัติขงจื๊อตอนต่อไปขอยกไว้ เพราะมีแจ้งอยู่ใน
หนังสือเลียดก๊ก (เล่ม ๔, ๕) นั้นแล้ว ในที่นี้จะกล่าว
แต่เพียงว่า นครต่างๆ ที่ขงจื๊อเกี่ยวไปส่งสอนนั้น ประชาชน
กำลังตกอยู่ในห้วงแห่งความมืด ศีลธรรมกำลังตกอยู่ใน
ระดับต่ำ นครต่อนครก็มีการหลอกลวงกัน หาสัตย์ธรรม
มิได้ เจ้านครโดยมากก็มักต้องเสียชีวิตไปเพราะลูกกระทำ
ปิตุฆาต และถ้าผู้ใดได้ชื่อเป็นผู้ครองนครขึ้น ก็พยายาม
หาหนทางกำจัดญาติพี่น้องเสีย เมื่อเห็นว่าจะเป็นที่กีดขวาง
นครที่มีกำลังมากกว่าก็พาลหาเหตุรบกับนครที่มีกำลังน้อยกว่า
บ้านเมืองตกอยู่ในลักษณะระส่ำระสายไม่มีชื่อไม่มีแปะเช่นนี้
ขงจื๊อจึงเห็นว่า ทางที่จะแก้ไข ก็มีอยู่แต่ในทางศีลธรรม
เท่านั้น

ศีลธรรมที่ขงจื๊อนำมาส่งสอนประชาชนครั้งนั้น ได้
เลือกเฟ้นเอาคำสอนเก่า ๆ ที่ท่านเห็นว่าเป็นของบริสุทธิ์แท้
มาส่งสอน เพื่อให้เพื่อนร่วมชาติได้ตั้งอยู่ในศีลธรรม
และให้มีสติปัญญาความคิดเป็นข้อปฏิบัติที่บุคคลทุกคนควร

กระทำเป็นกิจประจำวัน ส่วนเรื่องนอกเหนือไปกว่านั้น เช่น เรื่องผีसांगเทวดา ขงจื๊อหลักไม่พูดถึง มีผู้ถามขงจื๊อว่า จะควรปฏิบัติต่อผู้ที่ตายไปเป็นผีแล้วด้วยอย่างไร ขงจื๊อตอบว่า เมื่อเราละเลยหน้าที่ที่ควรปฏิบัติต่อผู้เป็นแล้ว เราจะปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ตายได้อย่างไร มีศิษย์ผู้หนึ่งถามต่อไปถึงเรื่องความตาย ขงจื๊อตอบว่า “เมื่อเราไม่รู้ถึงความเป็น จะไปรู้ถึงความตายได้อย่างไร” แต่ขงจื๊อถือว่า มีอำนาจอย่างหนึ่ง ซึ่งมองเห็นไม่ได้รู้ไม่ได้ เป็นผู้บงการชีวิตของสัตว์ให้เป็นไปต่าง ๆ ขงจื๊อกล่าวว่า “ความมีชีวิตและความตายนั้น ย่อมมีกำหนดไว้ ความมั่งคั่งสมบูรณ์และเกียรติคุณตกอยู่ในหัตถ์สวรรค์ (เป็นผู้อำนวย)” ในบรรดาบุญกุศลทั้งหลาย ที่ขงจื๊อสอนไว้ให้บุคคลพึงปฏิบัติถือว่าสำคัญยิ่ง คือมีความสุภาพเรียบร้อย เคารพในจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมา และความเป็นผู้รู้จักคุณบิดามารดร ฝรั่งที่จีนสืบประเทศชาติมาได้นานตั้งสองพันกว่าปี ไม่เหมือนกับประเทศอื่นๆ ในสมัยโบราณที่มัวอายุอยู่ได้ไม่ถาวร ก็เพราะหลักแห่งความรู้จักคุณบิดามารดาเอง ที่ทำให้มีความมั่นคงของชาติรวมกันอยู่ได้ และความเป็นผู้รู้คุณท่านนี้ ไม่หมายแต่เพียงการปฏิบัติตามหน้าที่ซึ่งบุตรย่อมมีต่อบิดามารดาเท่านั้น ยังจะต้องมีความซื่อตรงต่อการบังคับบัญชาของประเทศชาติด้วย “ลูก

(๑๒)

ผู้ขายที่ขาดความกล้าหาญในการศึกสงคราม ก็ไม่ใช่เป็นผู้
ผู้มักัดญญตต่อบิตามารดา (เจียนจิ้นบ่อย่างฮุ่ยเห่าเอี้ย)” คำ
สั่งสอนดังนี้ที่เห็นกันว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ผูกใจชาตจิ้นให้คง
เป็นชาตจิ้นไว้ได้ แต่ในกาลต่อมา ได้มีคณาจารย์รุ่นหลัง
มีฮู้เป็นต้น ได้เพิ่มเติมขยายคำสั่งสอนของขงจื๊อ โดยมี
อรรถกถาแก้ไขไว้ กระทำให้คำสั่งสอนของขงจื๊อ ซึ่งฝรั่ง
เปรียบเสมือนท้องฟ้าที่ปลอดโปร่งดงาม มีเมฆก้อนดำ
เข้าไปปะปนฉะนั้น

ว่าถึงสุภษิตขงจื๊อที่ตีพิมพ์อยู่ในเล่มนี้ นัยว่าไม่ใช่
ขงจื๊อเป็นผู้แต่ง นักปราชญ์จีนเชื่อว่าศิษย์ของขงจื๊อเป็นผู้
เขียนจดไว้ หลักฐานประกอบการสันนิษฐานในเรื่องนี้มี
อย่างไรขอยกไว้

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลธรรมวิद्याทาน ซึ่ง
พระโสภณอักษรกิจได้บำเพ็ญและอุทิศผลถวาย พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาตติศรมหิป ขอกุศลธรรมอัน
จงอำนวยอิฐคุณมณูญผล สัมฤทธิแต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์นั้น ตามฐานนิยม สมดังมโนปณิธานทุกประการ
เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๔ ธันวาคม ๒๔๗๕

สารบัญ

สุภาสิตขงจู้	หน้า	๑
คนร้อยจำพวก	,,	๒๐
นางเคงเกียงสอนบุตร	,,	๒๓

สุภาษิตของจู

บานพระแนก

วันเสาร์ เดือนห้า ขึ้นเก้าค่ำ จุลศักราช ๑๑๘๘ ปีจอ
อัฐศก อาตมภาพ พระอมรโมลี สถิตณวัดราชบูรณพระ
อารามหลวง แปลยักยี่ฉะบับจีนออกเป็นไทยได้ความว่า
ขงจื๊อเป็นนักปราชญ์ในเมืองจีนกล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ใด
จะรักเรียนรู้อยู่ในหนังสือขนบธรรมเนียมทั้งปวง พึงอุตสาหะ
เรียนทุกเวลา ถ้าหมั่นอยู่ฉะนี้แล้ว เหตุใดจะไม่รู้ แล้วก็
เพียรเล่าเรียนมาแต่ถิ่นฐานบ้านไกล เหตุใดจึงไม่สนุก
อนึ่ง ถ้าคนโง่มาติเตียนก็อย่าโกรธ เพราะมันไม่รู้ว่าคนดี
และมันติเตียนนั้น ไซ้ตนจะกลับเป็นคนชั่วก็หาไม่

อิวจื๊อเป็นศิษย์ขงจื๊อจึงว่า อันเกิดมาเป็นคน ให้มีกตัญญู
ให้รู้จักเด็กผู้ใหญ่ อย่าทำให้เกินผู้ใหญ่ ถ้าคนใดเรียนรู้
จริง ๆ แล้ว ที่จะทำความชั่วนั้นน้อย เพราะไม่เรียนรู้จึงทำ
ความชั่วมาก อนึ่ง มีคำปราชญ์ว่า ให้อุตสาหะเรียนรู้ไปเกิด
สติปัญญาเกิดเพราะเล่าเรียน อาจคิดการงานทั้งปวงให้
สำเร็จได้ แลให้มีกตัญญูรู้จักผู้ใหญ่ ความชอบทั้งนี้ถ้ามี
ในตัวแล้ว จะกลับไปเป็นของผู้ใด ก็จะได้แก่ตัวเอง

คำขงจื๊ว ถ้าผู้ใดมักพูดจาเป็นตลกกละนอง ทำหน้าซื่อ ใจคด มักล้อเลียนผู้ใหญ่ ปากหวาน ห้ามมิให้คบ มีประโยชน์น้อยนัก ถึงผู้นั้นก็หาว่ามีวาสนาไม่

คำเจงจื๊ว ศิษย์ขงจื๊ว ถ้าจะทำการทั้งปวง อย่าให้ ต่วนได้ใจเร็ว ให้ตรองแล้วตรองเล่า น้ำใจผู้อื่นมาใส่ใจตัว น้ำใจตัวไปใส่ใจผู้อื่น ถ้าได้รับธุระเขาแล้ว ก็ให้สำเร็จ ดังวจา ทำกิริยาให้ซื่อตรง จึงเป็นที่นับถือ ถ้าคบเป็น เพื่อนรักกันแล้ว อย่าลวงกันจึงจะยืดยาว

คำขงจื๊ว ถ้าเป็นเจ้าเมืองผู้ใหญ่ มีรถรบถึงพันเล่ม มีทหารมากพร้อมเพรียงอยู่ก็ดี ก็อย่าให้ทะนงตัว จะมีกิจ ราชการประมาณน้อยหนึ่งก็ดี ก็ให้ตรึกตรองให้ถ่องแท้ อันธรรมเนียมเป็นเจ้าเมือง ให้รักษาราชฎเหมือนบุตร จะใช้ ก็ให้ใช้เป็นเวลา อนึ่ง ผู้เรียนรู้ ถ้าอยู่ในเรือนให้เคารพบิดา มารดา แลญาติผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งปวง ถ้าออกจากเรือนให้ บำเกรงผู้มียศ อายุมากกว่าตน จะพูดสิ่งใดๆ ให้คนทั้งปวง นับถือเชื่อฟังได้ ให้เมตตาแก่คนทั้งปวง ถ้าเห็นพอจะ คบได้ จึงคบหารักใคร่กัน ถ้าเห็นชั่ว ก็อย่าคบ ให้หลีก หนีเสีย อย่าเคียดแค้นชิงชังเขา ถ้าจะสั่งสอนว่ากล่าว ให้ผู้คนก่อน ถ้าเห็นพอจะว่ากล่าวได้จึงว่า

คำจื๊เฮา ศิษย์ขงจื๊ว รักผู้หญิงมากฉฉฉฉฉฉ ก็ให้รัก นักปราชญ์มากฉฉฉฉฉฉ อนึ่ง ให้ปรนนิบัติบิดามารดาด้วย

น้ำพักน้ำแรงตัวเอง อย่าเกลียดใช้ผู้อื่น ถ้าอาสาเจ้าชีวิต
อย่าให้คิดถึงชีวิตตน ตั้งใจอาสากว่าจะตาย ถ้าจะคบเพื่อน
อย่าพูดให้เป็นคำสอง ถ้าทำได้ตั้งนี้แล้ว ถึงมิได้เรียนรู้ก็ดี
นักปราชญ์ก็สรรเสริญว่า ผู้นั้นรู้มากแล

คำขงจื๊วว่า ถ้าเป็นปราชญ์ไม่ตรง ผู้นั้นวาสนาจะน้อย
เพราะเรียนรู้ไม่ตั้งใจจะเอาจริง ถ้าเป็นข้าเจ้า ให้ตรงต่อเจ้า
จะพูดสิ่งใดให้เจ้าเชื่อถื่อวางใจได้ ถ้าจะคบเพื่อน ให้
เลือกหาที่มีสติปัญญาดี อย่าคบคนโง่ จะชักให้โง่เสีย ถ้า
จะทำการสิ่งใด ๆ ให้รู้จักผิดแลชอบ ถ้าเห็นว่าผิดแล้ว
ให้เร่งแก้ไข

คำเจงจื๊วว่า เป็นคนให้รู้จักเจียมตัว ถ้าเห็นพ่อแม่แก่
ก็อย่าไปไกล ถ้าทำได้ตั้งนี้ คนทั้งปวงก็จะนับถือ

จื๊วมจึงถามจื๊วซ่งว่า ขงจื๊วอาจารย์เราทั้งสอง เทียวไป
เมืองใด ก็ย่อมล่วงรู้กิจการเมืองนั้น เพราะไปเที่ยวถาม
เขาหรือจ้ะรู้ หรือว่าเจ้าเมืองบอกให้

จื๊วซ่งจึงว่า ครูของเรามีสติปัญญามาก จะเทียวไปถาม
ผู้ใดนั้นหาไม่ได้ แต่แต่เห็นกิริยาอาการชาวบ้านชาวเมือง
แลภูมิฐานบ้านเมือง ก็อาจล่วงรู้กิจการเมืองนั้น แลอาจ
ล่วงรู้หัวใจเจ้าเมืองว่าดีเลชั่ว มีปัญญาแลไม่มีปัญญา
อนึ่ง ครูเราประกอบด้วยอัธยาศัยน้ำใจดี มีแต่จะคิดให้
มีประโยชน์แก่คนทั้งปวง เจริญสิ่งใดก็เจือไปด้วยคำสั่งสอน

ควรจะทำไปเป็นแบบแผนได้ แลรู้จักขนบธรรมเนียมมาก
เมื่อไปอยู่ในที่ใด ๆ คนทั้งปวงได้รู้ได้เห็นแล้ว ก็ชวนกัน
ไปมาหาสู่มาก แล้วก็เล่าความกิจการบ้านเมืองให้ฟังเป็น
อย่างจริงจัง

คำขงจูว่า ถ้าพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ จะทำการสิ่งใด ๆ
ก็ให้ปรึกษาพ่อแม่ก่อน ถ้าตายแล้ว ก็ให้ระลึกถึงคำที่
พ่อแม่สอน จึงได้ชื่อว่ามีกตัญญู

อิวจิ้งจว่า อันขนบธรรมเนียมย่อมเป็นที่นับถือ ถ้า
ผู้ใดรู้ก็จะมีความสุขมาก อันคำสั่งสอนนักปราชญ์แล้ว ถึง
เป็นความเล็กน้อยก็ดี อย่าได้ประมาทเลย พึงทำตาม
ทุกคำเถิด ยิงจะดีขึ้นไปทุกครั้ง

อิวจิ้งจว่า จะพูดจาสิ่งใดให้ระวังตัว อย่าเสียขนบ
ธรรมเนียม อย่าไว้ใจคนใกล้กันคั่น จะพูดจาตามอำเภอใจ
ถ้าพูดดีเขาก็จะนับถือ ถ้าพูดผิด เขาก็จะดูถูก พูดออกไป
แล้วให้อากลับเข้ามาได้ อย่าพูดทิ้งเสีย จะเดินเหินให้มี
กิริยา จะไปจากบ้านให้รักหน้า อย่าให้คนที่อื่นดูถูกได้
คนมีคุณอย่าทำให้เคืองใจ ถ้าคนใดปรนนิบัติได้ดังนี้ ให้
คบหาเถิด

คำขงจูจิ้งจว่า เป็นคนปราชญ์จะกินอย่าเห็นแก่อิ่ม จะ
อยู่อย่าเห็นแก่สนุกสบาย จะทำการสิ่งใด ก็ให้หวังไว้

แต่อย่าให้เสีย จะพูดก็อย่าให้มากนัก ถ้าอันนี้ใกล้เข้ากับ
คำพระ ประเสริฐนัก ควรจำไว้

จึงรู้ว่า ถ้ายากจนก็ให้ค่อยนั่งค่อยอยู่ อย่าเที่ยว
ประจบประแจง ค่อยหาไปตามสติกำลังของตัว ถ้ามี
แล้วให้เอ็นดูคนทั้งปวง อย่าเลือกว่าคนโง่คนฉลาด ให้ตั้ง
จิตต์คิดอนเกราหังถ้วนหน้า ข้าพเจ้าว่าทั้งนี้ผิดหรือชอบ
จึงรู้ว่าชอบแล้ว ถ้ายากจนทำให้ใจชื้นไว้ อย่า
เสียใจจนวายไป หาได้น้อยก็ให้กินตามน้อย หาได้มาก
ก็ให้กินตามมาก ถ้ามีแล้วก็ให้เร่งเรียนรู้ดูขนบธรรมเนียม
จงหนัก

จึงรู้ว่า ในโคลงบทหนึ่งท่านเปรียบไว้ว่า ไม่กระดาน
แรกเลื่อยใหม่ ก็ยังไม่เกลี้ยงก่อน ต้องไสกบเลขัดสจึงจะ
เกลี้ยง ศิลาแรกต๋อยออกมาก็ยังไม่เกลี้ยงก่อน ต้องไสกบ
เลขัดสจึงเกลี้ยง เปรียบดังคนทั้งปวงแต่เกิดมานั้น ก็หยาบ
อยู่ก่อน ต่อเมื่อใดเรียนรู้ดูคำสั่งสอน จึงจะค่อยดีได้

จึงรู้ว่า ถึงมาตรว่าคนทั้งปวงจะไม่รู้ว่าเราดี เราก็ไม่
เป็นทุกข์ เป็นทุกข์อยู่แต่เราไม่รู้จักน้ำใจคน อนึ่งจะทำ
การทั้งปวงให้ดูเบี่ยงดาวปักเตา คือดาวจะเข้อันประจำอยู่
ที่เดียว แต่เป็นประธานแก่ดาวทั้งปวง ใหม้นคงยังขึ้น
เหมือนฉันทัน อนึ่งผู้เป็นใหญ่ขึ้น จะทำการสิ่งใด ก็ให้เป็น

เยี่ยงอย่างได้ คนทั้งปวงเขาคอยจะทำตามอยู่ อย่าทำให้
ผิดให้พลาด ถ้าผู้ใดทำผิดก็ให้ทำโทษตามผิด ถ้ามีปัญญา
รู้ว่าตนทำผิดแล้ว ก็ย่อมจะอายยิ่งกว่าเอาไปทำโทษอีก
ถ้าหาปัญญาไม่ได้ ถึงเอาไปทำโทษก็ยังไม้อาย จะสั่งสอน
คนทั้งปวงให้มีความอาย ให้รู้จักขนบธรรมเนียม หนึ่ง
ตั้งแต่อายุ ๗-๘-๙-๑๐ ขวบ จึงให้เริ่มเรียนหนังสือแต่
ต่ำ ๆ ก่อน อายุ ๑๕ จึงเรียนหนังสือใหญ่ขึ้นไป อายุ
๓๐ จึงจะมีใจเชื่อถือลงเป็นแท้ อายุ ๔๐ ใจก็อ่อนน้อมลงเข้า
จะคิดทำอันใดก็พอจะทำได้ อายุ ๕๐ อาจรู้การฟ้าแลดิน
อายุ ๖๐ ได้เห็นได้ยินอันใดก็อาจทำตามได้ อายุ ๗๐ แต่
บรรดาที่เรียนรู้นั้น ก็อาจทำตามได้ทุกประการ มิได้ล่วง
ขนบธรรมเนียมยังขึ้นนัก

มีคำเบ่งอื้อว่า ขุนนางในเมืองพ่อ งามขงจื๊อ ซึ่งจะ
ให้มิกัตถุญแก่บิดามารดานั้นจะให้ทำเป็นประการใด ขงจื๊อ
จึงว่า อย่าให้ขัดบิดามารดา จึงว่ามิกัตถุญ ฮั่นติศิษย์ขงจื๊อ
จึงถามว่า ไม่ขัดบิดามารดา ได้ชื่อว่ากัตถุญเท่านั้นหรือ
หรือจะให้ทำอย่างไรอีก ขงจื๊อจึงว่า เมื่อบิดามารดายังมีชีวิต
อยู่ ก็ให้เลี้ยงตามธรรมเนียม เมื่อตายก็ให้ทำการศพตาม
ธรรมเนียม แล้วก็ให้เสน่หกับบุพการีทุกเวลา อย่างนั้นจึงเรียก
ว่ามิกัตถุญ

เบ้งบุเป็ก บุตรเบ้งอิจู ถามขงจื๊วว่า กตัญญูนั้นอย่างไร ขงจื๊วจึงว่า อันบิดามารดา เมื่อบุตรเจ็บไขก็ให้เป็นทุกข์นัก ประราณาแต่จะให้บุตรหาย ถ้าบุตรผู้ใด เมื่อบิดามารดาเจ็บ ก็ให้เป็นทุกข์เหมือนฉนั้นบ้าง จึงจะว่ามีกตัญญู

จื๊อวิ ศิษย์ขงจื๊ว ถามความกตัญญู ขงจื๊วจึงว่า อันเลี้ยง บิดามารดา จะให้แต่สิ่งของเหมือนเลี้ยงสัตว์มีสุนัขเป็นต้น นั้น ก็ยังไม่ชื่อว่ามีกตัญญูก่อน ต่อเมื่อใดใจรักใคร่ให้มาก ตั้งใจปรนนิบัติโดยคำพร จึงเรียกว่ามีกตัญญู

จื๊วเสถามด้วยความกตัญญู ขงจื๊วจึงว่า อันปรนนิบัติ บิดามารดา จะทำให้หน้าชนเสมอยุ่ขึ้นยากนัก เมื่อยังไม่เหนื่อยก็พอจะชนอยู่ได้ ครั้นเหนื่อยเข้าแล้วก็มักสั่ง โกรธ อนึ่งถ้าธระบิดามารดามี ก็ให้เอาเป็นธระตนจงสิ้น อนึ่งให้เลี้ยงญาติทั้งปวงจงทั่วกัน จึงเรียกว่าคนมีกตัญญู

คำขงจื๊วว่า เราพูดกับจันเจียนศิษย์ผู้ใหญ่วัน ๆ จันเจียนนั้นก็มิได้ขัด เหมือนเราพูดกับคนโง่ จันเจียนนั้นครั้นไปถึงที่อยู่ตนแล้ว ก็ไปตรึกตรองออกได้ความมาก จะว่าที่เท่านั้น จันเจียนเป็นคนมีปัญญามาก อนึ่งจะรู้จักว่าคนดี แลช้วนั้น ให้ดูกิริยาอันประพฤติกการทั้งปวง ถ้าประพฤติกการที่ดี จะเป็นคนดี ถ้าประพฤติกการที่ชั่ว ก็จะเป็นคนชั่ว อนึ่งให้พิจารณาดูที่อยู่ ก็จะรู้ว่าคนดีแลชั่ว ถ้าทำความชั่ว ถึงจะปกปิดก็ไม่มิด ดูแต่กิริยาก็อาจล่วงรู้ได้ ถ้าคนดีแล้ว

ก็ทำการแก้ปวงตลอดต้นตลอดปลาย อนึ่ง หนังสืออันใดที่
เล่าเรียนไว้แล้ว ก็ให้หมั่นตรึกตรองดูแลให้ชำนาญ าก็
เห็นอธิบายกว้างขวางออกไปทุกครั้ง ๆ หนังสืออันใดที่ยัง
ไม่ได้เล่าเรียน ก็อาจลืมนึกตลอดไปได้ อนึ่งคนปราชญ์
ไม่เลือกการแก้ปวง อาจทำได้ทุกประการ

ขุข่งจึงถามขงจื๊วว่า อย่างไรจึงเรียกว่า เป็นปราชญ์
ขงจื๊วจึงว่า คนปราชญ์นั้น ปากพูดออกไปอย่างไรก็ทำเหมือน
ปาก อนึ่งนักปราชญ์นั้น ใจละเอียดรอบคอบไม่ลำเอียง
อาธรรม ถ้าเรียนหนังสือไม่หมั่นตรึกตรอง เรียนไปแต่
ปากก็เหมือนหนังสือไม่ได้เรียน ถ้าเป็นแต่คิดเปล่าไม่ได้เรียน
ก็มักวนเวียนอยู่ด้วยความสงสัย อนึ่งคนขี้มีสองจำพวก
พวกหนึ่งใจคับแคบตระหนี่นักไม่เผื่อแผ่ญาติแลผู้อื่น เมื่อ
คราวตนอัปจนก็พึ่งผู้ใดมิได้ พวกหนึ่งนั้นใจกว้างขวางนัก
เผื่อแผ่ไม่เลือกหน้า ให้พ่อแม่อย่างไรก็ให้คนอื่นอย่างนั้น
ทำอย่างนั้นได้น้อยเสียมาก

ขงจื๊วแก่ขุข่งว่า ซึ่งคำเราสั่งสอนท่านทั้งปวงนี้ ที่ท่าน
รู้ก็ให้บอกว่ามี ที่ไม่รู้ก็ให้บอกว่าไม่รู้ อย่าให้อวดรู้ต่อครู
เล่าเรียนไปข้างหน้าจึงรู้ง่าย

ขุข่งเรียนว่าแก่ขงจื๊วว่า เมื่อแรกจะเรียนรู้ทั้งปวง ก็
ปรารถนาจะเป็นขุนนางกินเบี้ยหวัดสืบต่อกัน มิได้คิดที่จะ
ทำอย่างอื่น

ขงจื๊อจึงว่า ถ้ารู้มากชำนาญชำนาญแล้ว ก็หากจะเป็นคนดีไปเอง ความสงสัยก็น้อยลง อนึ่งจะพูดจาสิ่งใดให้สำรวมปาก จึงจะไม่มีผิด ถ้าได้รู้เห็นการทั้งปวงมากแล้ว จะทำสิ่งใดก็ไม่พลาด ถ้าประพฤติได้ดังนี้แล้ว ก็ไม่ต้องไปเดินบนบานเป็นขุนนาง ท่านผู้มีวาสนาก็จะมาเชื้อเชิญไปเอง

อายุทอง ขุนนางในเมืองพ้อ จึงถามขงจื๊อว่า จะทำอย่างไรคนทั้งปวงจึงจะนับถือ ขงจื๊อจึงว่า เป็นขุนนางให้ตั้งอยู่ในความสัตย์ ผู้ใดดีก็ให้ยกย่อง ผู้ใดชั่วก็ให้หมิ่นชว่ากล่าวสั่งสอนเสีย อย่าเห็นแก่ลาภ กลับเอาคนดีเป็นคนชั่ว คนชั่วเป็นคนดี ทำอย่างนี้คนทั้งปวงจึงจะนับถือ

กษัตริย์ขงจื๊อ เป็นขุนนางผู้ใหญ่อยู่ในเมืองพ้อ ถามขงจื๊อว่า ข้าพเจ้าใช้คนทั้งปวงไม่หักหาญ ค่อยปลอบโยนเอาใจ เห็นพอจะทำได้จึงให้ทำ ถ้าเห็นทำยังไม่ได้ ก็ค่อยสั่งสอนว่ากล่าวไป ทำอย่างนี้จะเห็นเป็นประการใด ขงจื๊อจึงว่า ถ้าใช้คนอยู่ในอำนาจให้ทำจริง อย่าทำเหลวไหล บังคับการให้ถูก คนทั้งปวงจึงจะเกรงกลัว อนึ่งให้หมิ่นกตัญญูแด่รักคนอันอยู่ในอำนาจ ให้สรรเสริญคนดี สั่งสอนคนโง่ คนทั้งปวงจึงจะซื่อตรงต่อตัว

คนทั้งปวงจึงถามขงจื๊อว่า ท่านดีถึงเพียงนี้แล้ว เหตุใดจึงไม่เป็นขุนนาง คำในหนังสือท่านว่าไว้ ถ้าหมิ่นกตัญญูรู้คุณ

ผู้ใหญ่ในตระกูล แลสั่งสอนญาติให้พร้อมเพรียงรักใคร่กัน
ให้หมั่นการพ่อดูผู้ใหญ่ ถ้าทำได้แล้วเหมือนอย่างปราบเมือง
อันใหญ่ได้ ก็จะมีสุขเหมือนได้เป็นขุนนาง

คำขงจื้อว่า เป็นคนไม่มีสัจย์ เหมือนเกวียนไม่มีแอก
จะทำสิ่งใดก็ไม่สำเร็จ จูเตียนถามขงจื้อว่า การจะมีไปข้างหน้า
แต่แผ่นดินจิ๋วเตียนนี้ ลงไปอีกสิบชั่วอายุคน ท่านยังอาจ
ล่วงรู้หรือไม่ ขงจื้อจึงว่า ถ้าเอาเขียงอย่างแต่ก่อน ตั้งแต่
แผ่นดินเสียดงนั้นมาพิจารณาดูจนถึงทุกวันนี้ ก็อาจหาย
ไปในเบื้องหน้าได้

คำขงจื้อว่า ปีสายทั้งปวงนั้นไม่ควรที่จะสั้น ให้สั้นสัก
แต่ที่เป็นประโยชน์ คำขงจื้อว่า เป็นคนไม่มีเมตตา ถึงจะรู้จัก
ขนบธรรมเนียมมาก เทวดามนุษย์ก็ไม่สรรเสริญ เพราะใจ
ไม่ดี ถึงจะเกล้งทำเป็นดี ก็ไม่ตลอด ปากกับใจไม่เท่ากัน
เปรียบเหมือนมะโหรีขลุ่ยขอทั้งปวง ไม่รู้จักดีก็ไม่เข้ากัน
ฟังไม่เพราะ

ลิ้มหอง ชาวเมืองพ่อ มาถามธรรมเนียมขงจื้อ ๆ จึงชม
แล้วบอกว่า เป็นคนอย่าเห็นแก่ดงามนัก ถ้างามมีประโยชน์
จึงทำ งานไม่มีประโยชน์อย่าทำ แต่งแต่ใจให้เป็นประมาณ
อย่าทำเร็นเรงอยู่เป็นนิตย์ ถึงคราวควรจะทำทุกสิ่ง ก็ให้ทุกสิ่ง

คำขงจื้อว่า นักปราชญ์แต่ก่อนจะพูดก็ไม่ชิงกันพูด จะ
ทำก็ไม่ชิงกันทำ อนึ่งเป็นคนรู้มาก แล้วให้ประกอบกิจการ

แล้วจะให้สมกับรู้ จึ่งจะดูงาม เปรียบเหมือนเขียนรูปภาพ
แต้มด้วยลายทอง ถ้าทำไม่สมกับรู้ เหมือนเขียนรูปภาพ
ไม่มีเครื่องแต้ม

วong chen kai เป็นขุนนางผู้ใหญ่อยู่ในเมืองโอย จึ่งถาม
ขงจื๊ว ซึ่งท่านไปไหว้กระดุกกษัตริย์นั้น กระดุกจะทำ
ประโยชน์สิ่งใดให้ ถ้าท่านมาไหว้เรา เห็นจะมีประโยชน์
มากกว่า ขงจื๊วจึงตอบว่า ซึ่งท่านว่านั้นไม่ถูก เป็นมนุษย์
เกิดมาใต้ฟ้า ทำให้เทวดาโกรธ จะเอาอันใดเป็นที่พึ่ง เกิด
มาในเมืองท่าน ไม่ค้ำับเจ้าเมือง จะเอาอันใดเป็นที่พึ่ง
ถึงตายแล้วก็ต้องค้ำับด้วยกตัญญู

ขงจื๊วเข้าไปในศาลเจ้าจิวกง จึ่งถามคณรัทธาสาลเจ้าว่า
ธรรมเนียมที่จะค้ำับเจ้าจิวกงนี้อย่างไร คณรัทธาสาลเจ้าจึง
ตอบว่า ท่านเป็นอาจารย์ผู้ใหญ่ คนทั้งปวงก็นับถือว่า
สัพพะพัทธจะรู้ เหตุใดจึงมาถามธรรมเนียมศาลเจ้านิดหนึ่ง
เท่านั้น ขงจื๊วจึงตอบว่า อันเป็นปราชญ์ถึงจะรู้มากก็จริง สิ่งใด
ที่รู้แล้วก็ไม่ต้องถาม สิ่งใดที่ยังไม่รู้ ถึงมาตรว่านิดหน่อย
หนึ่งก็ดี ก็ต้องถามจึงควร

คำขงจื๊วว่า ในแผ่นดินเลียดก๊กนี้ ลองฝีมือทหารให้
ยิงเป้าให้ถูกแล้วให้ตลอดด้วยจึงเอาเป็นนายทหาร ทำ
อย่างนั้นไม่ถูก ด้วยलगคนแรงมาก लगคนเร้น้อย สุดแท้
แต่ให้ถูกเป้าเป็นประมาณ

เจ้าเมืองฉ้อ กามขงจื๊ว เป็นเจ้าเมืองจะให้ใช้ขุนนาง
 อย่างไร เป็นขุนนางจะให้ปรนนิบัติเจ้าเมืองอย่างไร ขงจื๊วจึงว่า
 เป็นเจ้าเมืองให้ใช้ขุนนางตามธรรมเนียม ถ้าเป็นขุนนาง
 ก็ให้ซื่อตรงต่อเจ้าเมือง คำข้อหนึ่ง ว่าเป็นคนดีให้สืบตัว
 ที่ใดจะมีคนมีบุญญาบ้าง ถ้ารู้ว่ามีบุญญาแล้วให้ไปหา ถ้ามี
 บุญญาไม่ไปหา คนมีบุญญาจะว่าได้อย่างไร อนึ่งชาติคนชั่ว
 ถึงจะเอาเนื้อเอาใจบำรุงไว้ให้เป็นสุข ก็ไม่ดีได้ มีแต่จะคิด
 ทำความชั่วต่าง ๆ แล้วคงจะไปหาที่ชั่ว ต้องทรمانไว้ให้
 ลำบากจึงจะได้ ถ้าตามใจก็จะร้นเริงหนักไป ถ้าคนดีเล่า
 ก็คงจะไปหาแต่ที่ดี ถึงคนชั่ว จะเอาไปหาแต่ที่ดี ถึงคนชั่ว
 จะเอาไปบำรุงไว้ ก็ไม่อยู่ได้ อนึ่งอย่าหลงรักคนชั่ว จะให้
 ฉิบหาย ใ้รักแต่คนดี จึงจะมีประโยชน์ จะทำการสิ่งใด
 ให้ตั้งเมตตาไว้เป็นประธาน อนึ่งการมั่งมีและที่ขุนนางนั้น
 ก็ย่อมปรารถนาทุกคน ถ้าหากินโดยสุจริต ก็จะมีมั่งมีชั
 ยาว ถ้าหากินไม่ชอบธรรม ก็ไม่ยั่งยืน ถ้าเป็นขุนนาง
 และตั้งอยู่ในยุติธรรม ก็จะยั่งยืน ถ้าไม่เป็นธรรม ก็ไม่
 ยั่งยืน ถ้ายากจนเล่า ก็ให้เจียมตัว ทำการพอสมควร
 กับสติกำลัง ถ้าคราววาสนามาถึง ก็หากเป็นไปเอง ถ้าจน
 แล้วยังทำความชั่ว เหมือนเกล้งตัวเอง ถ้าเป็นปราชญ์ไม่มี
 เมตตา ผู้ใดจะว่าดี อันปราชญ์แล้ว ย่อมมีเมตตาอยู่
 ทุกเวลา จนชั้นแต่ว่า เวลากินข้าวก็คิดเมตตาอยู่ทุกคำเข้า

ถึงยากจนก็ไม่เสียทางธรรม อนึ่ง ถ้าเป็นคนชั่วแล้ว และ
 รู้ตัวกลับประพฤติที่ดี อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นคนดีได้ อนึ่ง ถ้า
 เวลาเข้าให้เราได้ความดี ถึงเวลาค่ำ ให้เราตายเสียเราก็จะ
 ยอม อนึ่ง คนเรียนหนังสือ ก็ปรารถนาจะหาธรรมเนียมที่ดี
 ถ้ายังวนวายอยู่ด้วยนุ่งห่มแลการกินว่าไม่เทียมเพื่อน มี
 ความเดือดร้อนกินແรงต่าง ๆ ก็หาจัดว่าเป็นคนรู้ได้ไม่
 อนึ่ง เป็นคนดีในมนุษย์ อย่าให้เลือกการทั้งปวงว่าสิ่งนี้จะทำ
 ได้ สิ่งนี้จะทำไม่ได้ สุดแท้แต่ชอบทำแล้ว ก็ให้ทำเถิด อนึ่ง
 เป็นปราชญ์แล้ว มักระวังตัวกลัวผิดอยู่เป็นนิตย์ อันคนชั่ว
 แล้ว เอาแต่ได้ทรัพย์เป็นประมาณ ไม่รู้ว่าผิดเลขชอบ
 อนึ่ง ถ้าคนโลภ ถึงจะเป็นขุนนางที่ดี เป็นไพร่ที่ดี จะทำ
 การสิ่งใดก็มีแต่คนชัง อนึ่ง ถ้าเป็นเจ้าเมือง ถ้าตั้งอยู่ใน
 ฉะบับธรรมเนียม มีใจอดอมโอบอ้อมอารี จะไปตีเมืองใด
 ก็จะได้ ถ้าอยู่ในเมืองของตัวเล่า ขุนนางทั้งปวงก็จะทำตาม
 ธรรมเนียม อนึ่ง เกิดมาเป็นคน ถึงจะไม่ได้เป็นใหญ่ ก็ไม่
 เป็นทุกข์ จะเป็นทุกข์อยู่แต่ปัญญาจะน้อย จะไม่รู้จักดี
 เลชั่ว ถ้าคนทั้งปวงจะไม่รู้ว่าเป็นคนดีเล่า ก็ไม่เป็นทุกข์
 ถ้าเราทำดี เขาก็จะรู้ไปเอง อนึ่ง จะทำการสิ่งใด ให้คน
 ทั้งปวงเห็นดีด้วยจึงทำ อนึ่ง ถ้าจะใคร่เป็นคนดี ถ้าเห็น
 ผู้ใดทำดีแล้ว ให้จำเอาเยี่ยงอย่างมาสั่งสอนตัว ทำให้
 เหมือนให้จึงได้ ถ้าเห็นผู้ใดทำชั่ว อย่าให้เอาเยี่ยงอย่าง

อนึ่ง ถ้าเป็นคนมีกตัญญู ถ้าเห็นบิดามารดาทำผิด ก็ให้
 ค่อยว่าค่อยกล่าวห้ามปราม อย่าตะคอกขู่ข่มขี้ ถ้าบิดา
 มารดามีฟัง จะเข้ย่นดี ก็ให้ค่อยกราบค่อยไหว้อ่อนวอน
 ไป อย่าให้โกรธตอบ อนึ่ง คนแต่ก่อนไม่พูดมาก เพราะ
 มีความอาย พูดออกไปก็ให้ทำได้ดังปาก ถ้าเห็นจะทำ
 ไม่ได้ก็อย่าให้พูด ถ้าผู้ใดทำการมีกระวังตัวกลัวผิด การนั้น
 ก็มีได้เสีย ถ้าเป็นคนปราชญ์อย่าพูดให้เร็วนัก ถ้าจะเล่า
 เรียบจึงให้ว่องไว อนึ่ง ถ้าเป็นคนดี ไซ้จะดีแต่ตัวนั้นหาไม่
 ถ้าตัวเป็นบิดามารดา ลูกจะประพฤติตาม ถ้าไม่มีลูก ญาติ
 แลเพื่อนบ้านก็จะประพฤติตาม

คำจ้อวว่า ถ้าเป็นขุนนางเห็นเจ้าเมืองทำผิด ก็ให้ห้าม
 ปรามแต่ครั้งเดียว ถ้าเห็นเพื่อนทำผิด ก็ให้ห้ามปรามแต่
 ครั้งหนึ่ง ถ้าขึ้นว่าเข้าไปก็จะห่างกันเสีย อนึ่ง ถ้าฟังผู้
 ใดพูด อย่าเพิ่งเชื่อก่อน ให้ดูกิริยา ถ้าท่าเหมือนพูดก็
 ให้เชื่อเถิด

ขงจื๊ ชมเบ้งจื๊ว่าฉลาด ถ้าอยู่เมืองไหนเห็นเจ้าเมือง
 มีสติปัญญาจึงเตือนสติสั่งสอน ถ้าเห็นเจ้าเมืองไม่มีสติ
 ปัญญา ก็ทำเป็นโง่เสีย ขงจื๊ชมเบกอี แล จกเจ สองคน
 ฟัน้องว่า ถ้าผู้ใดทำผิดแต่ก่อน ยกโทษเสียแล้ว ครั้นที่
 หลังผิดอีก ก็ไม่ยกเอาความเก่ามาว่า แล้วสันดานไม่
 พยาบาท

คำขงจื๊ว ถ้าคนมักพูดมาก ล้อเลียนหน้าเป็น อย่าให้ตอบรับนัก ถ้าคบกัน ขัดเคืองกันแล้ว ก็อย่าคบ ถ้าคบกันไปจะได้ความเดือดร้อน

ขงจื๊วนั่งอยู่ เงยเอียง กับ กุหลอ ยืนสองข้าง ขงจื๊วจึงถามว่า ใจท่านทั้งสองคืออะไร จี๋หลอจึงว่า ถ้าข้าพเจ้าจะแต่งตัว ขี้รด ขี้มา ไปก็ดี ถ้าเพื่อนมาทำให้ของทั้งสามเสียไป ข้าพเจ้าก็ไม่โกรธ เงยเอียงจึงว่า ข้าพเจ้ามิได้ยกตัวเอง แลทำคุณแก่ผู้ใดแล้วก็ไม่ล้าเล็ก ขงจื๊วจึงว่า ใจเรายังยืนจะพูดกับเด็กผู้ใหญ่ก็ดี ก็มีได้พละด คำขงจื๊ว สิบบ้านก็พอจะมีคนซื้อตรงเหมือนเราสักคนหนึ่ง แต่จะหาคนที่รู้หนังสือเหมือนเรานั้น เห็นจะไม่มี อนึ่ง ถึงรู้ก็ไม่เท่าใจรัก ใจรักก็ไม่เท่าเพลิดเพลนยินดี

ฮั่นสือ ถามขงจื๊ว จะทำตามธรรมเนียมชาวบ้านชาวเมืองทั้งปวง ซึ่งประพฤติดูอยู่ทุกวันนี้ จะเป็นประการใด ขงจื๊วจึงว่า อันชาวบ้านชาวเมืองทุกวันนี้ หลงเช่นผีนัก มักผิดอยู่ ถ้าท่านจะทำตาม ก็ทำแต่พอประมาณเถิด อย่าหลงนัก ฮั่นสือจึงถามว่า จะประพฤติอย่างไรจึงจะเป็นปราชญ์ ขงจื๊วจึงว่า อันนักปราชญ์นั้นจะประพฤติการทั้งปวง มักทรมาณกายลำบากเสียก่อน ปลายมือจึงสบาย อนึ่ง นักปราชญ์จะคิดการสิ่งใดให้เหมือนน้ำไหล ถ้าถือศีลให้

มันคงเหมือนภูเขา ถ้าคนมีสติปัญญาแล้ว ใจรอบคอบ
คิดอยู่ไม่รู้อย่าง ถ้าคนมีศีล มักอยู่ที่สงัด อนึ่ง คนมีสติ
ปัญญามักรักการสนุก คนมีศีลรักอายุยืน

ใจง้อถามขงจื๊วว่า คนใจกรุนานนั้น ถ้าเห็นคนตกเหว
ลงไป มีต้องโดดลงไปตามหรือจะได้สัมผัสกับความกรุณา ขงจื๊ว
จึงว่า ไม่เป็นเช่นนั้น อันคนกรุณาแล้ว ถ้าเห็นผู้ใดทำผิด
ก็ให้ช่วยสั่งสอนว่ากล่าว อย่าให้เขาได้ความเดือดร้อน
เพราะปาก อนึ่ง เป็นคนดี จะทำการสิ่งใด ให้ต้องด้วย
อย่างธรรมเนียม อย่าให้กลับไปกลับมา

คำขงจื๊วว่า ถ้าจะตั้งอยู่ในธรรม ให้ทำใจให้อ่อน ถ้าจะ
เล่าเรียน ให้รู้จักแปลจงถ่องแท้ ถ้าได้ยินเขาพูดความดีอยู่
อย่าลุดกลั๊กหนี ให้จำไว้ ถ้าทำผิดแล้วให้เร่งละเสีย อนึ่ง
เราจะกินของสิ่งใด ถ้าคนริมเรือนเขานั่งห่มขาว พ่อแม่
เขาตาย เราก็ไม่กินอิ่มได้ ถ้าเราไปช่วยเขาส่งสัการศพ
กลับมาแล้ว ก็ไม่อาจรื่นเริงได้

ขงจื๊วจึงว่ากับนั้นเอียนว่า ถ้าเจ้าชีวิตจะให้เราไปสั่งสอน
ชาวบ้านชาวเมืองทั้งปวงให้เป็นสัจเป็นธรรม เราก็จะอด
สำหไปสั่งสอน ถ้าไม่ใช่เราไป ก็จะเก็บเอาแต่ความดีไว้
ในใจเรา ท่านกับเราทกวันนี้ ก็ประพฤติเหมือนกันอยู่

จื๊วพ่อได้ยินดังนั้น จึงว่ากับขงจื๊ว ท่านสรรเสริญแต่
กันเอียนคนเดียว ไม่สรรเสริญคนมีกำลังบ้างเลย เมื่อมีคน

มาข้ามเห่งท่าน ๆ จะคิดประการใด ขงจื๊อจึงตอบว่า อันคนมี
แต่กำลังไม่มีปัญญา ถึงจะสู้กับผู้ใด เหมือนเอามือเปล่า
ไปตีเสือ ไม่มีเรื่องจะไปข้ามแม่น้ำ มีแต่จะแพ้ฝ่ายเดียว
เราไม่สรรเสริญ

คำขงจื๊อ อันให้ข้าช่วยให้มั่งมีนั้น ช่วยกันไม่ได้ จะ
ใช้ให้เข้าไปถือเส้ตามหลังเห็นจะดีกว่า ด้วยวาสนาไม่ควร
จะมีแล้ว ถึงจะหาได้ก็ไม่อยู่ ถ้าจะรักเรียนรู้ทั้งปวงเล่า
ก็สุดแต่ใจรักจึงจะรู้ ถ้าไม่รักก็เหลือสติปัญญาอาจารย์

ขงจื๊อไม่พอใจพูดอยู่ ๔ สิ่ง คือของไม่เคยมี ๑ อด
กำลังอดรู้ ๑ ความทะเลาะวิวาทรบพุ่ง ๑ เจ้าผี ๑ ขงจื๊อ
สอนใน ๔ อย่าง ให้รู้หนังสือ ๑ ให้มีกิริยาดี ๑ ให้ตรง ๑ ให้
มีสัตย์ ๑ อนึ่ง คนมักเอาของที่ไม่มีมาพูดว่ามี น้อยว่า
มาก คนอย่างนั้นไม่ยัดยว อนึ่ง การสิ่งไรที่ยังไม่รู้ ข้าก็ไม่ทำ
ถ้าคนทั้งปวงจะทำสิ่งไร ถ้าข้าเห็นดี ข้าก็จะทำตาม ขงจื๊อ
สอนศิษย์ว่า คนที่บ้านฮ่อเหียงนี้โง่งนัก ไม่ควรที่จะเอา
ความดีออกพูด มีเด็กคนหนึ่งมาหาขงจื๊อ ๆ สั่งสอน ลูก
ศิษย์ทั้งปวงก็ว่าขงจื๊อ ๆ ก็ตอบว่า เด็กมาหาโดยคำรพตาม
ธรรมเนียมก็ต้องสั่งสอน อนึ่ง ถ้าจะเอาบุญ จะว่าบุญไกลก็
ไกล จะว่าใกล้ก็ใกล้ ถ้าใจจะเป็นบุญ ๆ ก็ถึง อนึ่งถ้า
อุตสาห์ ก็ให้ถูกรธรรมเนียม ถ้าผิดธรรมเนียม ก็ลำบากเสีย
เปล่า ถ้าจะทำให้มันคง ก็ให้ถูกรธรรมเนียม ถ้าไม่ถูก ก็

แน่นหนาเปล่า แก้มไม่ออก ถ้ากล้าหาญ ก็ให้ถูกรรมเนี่ยม
ถ้าไม่ถูกก็มักเป็นอันตราย ถ้าซื่อตรงก็ให้ถูกรรมเนี่ยม ถ้า
ไม่ถกก็เป็นคนซื่อโง่ ให้รู้จักคนดีคนชั่ว คนทั้งปวงก็รักตัว
ถ้ารู้จักเลียงคนดี บ้านเมืองก็ไม่เป็นอันตราย

เจิ้งจี้ ว่าตัวเรา พ่อแม่ให้เกิดมา ให้รู้จักรักษาดำรงอย่า
ให้เป็นอันตราย จนเลือดสัณนิทหนึ่งก็อย่าให้ออก อนึ่งถ้าคน
มาหาให้ดูหน้า ถ้าหน้าเขาไม่ปกติ อย่าให้คบ ถ้าหน้าตาตรง
เป็นปกติ จะพูดจาก็ตามจริง จึงให้คบ ถ้ามาพูดขยอเสียด
ต่ำเสียดสูง ก็อย่าให้คบ อนึ่ง ผู้ใดเป็นที่ไวใจฝากลูกกันได้
เหมือนเล่าปีฝากเล่าเสียนกับขงเบ้ง และใช้ไปข้างไหนไม่
เสียการถ้ามีศึกตายแทนเจ้าได้ ถ้าพร้อมสามสิ่งนี้จึงว่าเป็น
คนดีได้ อนึ่ง ถ้าเรียนหนังสือได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่แล้ว ถ้า
อยู่ในเมืองให้รักตน ถ้าทำศึกให้กล้าอย่ารักตน ขงจี้ว่า
ถ้าจะสอนคน ให้สอนแต่ต้นๆ คือให้หมั่นทำมาหากิน แล
รักพ่อรักแม่ก่อน อย่าเพ้อสอนให้ลึกไปใจจะกำเริบ อนึ่ง
ถ้าจะทำใจกว้างแผ่เพื่อเงินทองไปแล้ว ครั้นยากจนลง อย่า
เสียน้ำใจ ถ้าคนมาทำร้าย อย่าให้โกรธนัก อนึ่ง ถ้าผู้ใดมี
ความคิดดี ู้ธรรมเนี่ยมมากเหมือนจิวกงก็ดี ถ้าใจคับ
แคบแต่จะเอาของเขา ทำความชั่วมาก เราก็ไม่ขอเห็น
อนึ่ง ถ้าผู้ใดเรียนหนังสือจนสามปี ใจก็ยังมิได้คิดที่จะเป็น
ขุนนาง คนอย่างนี้หายาก อนึ่ง ผู้ใด ถ้ารู้หนังสือแล้ว

ให้หัวใจช่อตรงรักทำความดีไปจนตาย ถ้าเห็นเจ้าเมืองไหน
 ไม่เป็นสัจย์ไม่เป็นธรรม รักแต่เงินรักแต่ทอง เมืองนั้น
 จะเสีย เราอย่าอยู่ ถ้าเมืองไหนวันวาย ลูกฆ่าพ่อ น้องฆ่าพี่
 ก็อย่าให้อยู่ ถ้าเห็นเจ้าเมืองนั้นคงเป็นสัจย์เป็นธรรมแล้ว
 ก็ให้ไปเป็นขุนนางทำการเถิด ถ้าเมืองไหนไม่ดีแล้วให้
 อยู่ป่าเสียดีกว่า คนที่จะปรณินิบัติได้ดังนี้ ทุกวันก็หายาก
 ถ้าผู้ใด เมื่อบ้านเมืองไม่เป็นธรรม มาทำการการเป็นขุนนาง
 ก็ดี เมื่อบ้านเมืองเป็นสัจย์เป็นธรรม ไม่มาทำการการ
 คนสองจำพวกนี้ ไม่ดี คนมีปัญญาดี จะคิดอันใดก็ทำทีเดียว
 ได้ไม่ลังเลเป็นสองใจ คนโง่บุญก็ไม่มีทุกข์ คนกล้าก็ไม่กลัว
 ใคร อนึ่ง ถ้าเป็นเจ้าเมืองได้ฟังว่า ผู้ใดมีคุณวิชาดี ก็อย่า
 เพื่อเชือดोनัก ถ้าเห็นว่าดีจริงแล้ว ก็อย่าให้วางใจนัก ถ้า
 เห็นน้ำใจว่าดีจริงแล้ว ก็อย่าตั้งให้เสมอตัวนัก อนึ่ง ลูกศิษย์
 สรรเสริญขงจื้อว่า เมื่อพูดกับชาวบ้าน ก็หน้าซน พูดแต่
 ด้น ๆ ตรง ๆ ตามธรรมเนียมชาวบ้าน ถ้าเป็นขุนนาง ก็พูด
 ไม่ให้เสียธรรมเนียมขุนนาง ถ้าพูดกับขุนนางน้อย ๆ กว่าตัว
 ก็หน้าซน พูดเป็นคำสั่งสอน ถ้าพูดกับขุนนางผู้ใหญ่ก็
 หน้าซน อย่าให้ผิดธรรมเนียม ถ้าต่อหน้าเจ้าเมือง ก็นั่ง
 สำรวมหน้าซนอยู่.

จบฮักยี่สุภาษิตจีนแต่ท่านี

คนร้อยจำพวก

แต่นี้จะว่าด้วยบุคคลร้อยจำพวกนั้นต่อไป คือโอรธนัก มีห้ามก็ไม่หยด ตีใจนักก็มักไม่ยังหยด พวกหนึ่งเราทำคุณไปแล้ว มิได้คิดที่จะแทนคุณ ยังจะคิดมาเอาอีก พวกหนึ่งมักหลงด้วยผู้หญิงจนลืมการบุญ พวกหนึ่งเห็นของใครๆ ก็อยากได้ พวกหนึ่งเขาให้สิ่งของอันใด ก็ไม่คิดว่าจะควร หรือสมควรจะเอาสุดแต่ให้แล้วก็รับเอาสิ้น พวกหนึ่งหลอกเอาของเขาได้ที่หนึ่งแล้วก็ไม่มีกรรม ยังจะคิดหลอกเอาอีก พวกหนึ่งยกตนข่มท่าน พวกหนึ่งทำการมิได้ปรึกษาผู้ใด เอาแต่เอาใจตัวเอง พวกหนึ่งทำการมิได้เลือกที่ดีแลชั่ว เอาแต่ได้เป็นประมาณ พวกหนึ่งถือว่าตัวฉลาดไปตลกคนโง่ พวกหนึ่งได้คนผู้มาสนาเป็นที่พึ่ง ไปเที่ยวข่มเหงคนยาก พวกหนึ่งตลกกลุก้าพรีาเลหญิงหม้าย พวกหนึ่งอวดว่าฝีมือดีไปเที่ยวข่มเหงผู้อื่น พวกหนึ่งไม่มีสมัคศมานด้วยหมู่ญาติ พวกหนึ่งไม่รู้ก็อวดว่ารู้ ทำไม่ได้ก็อวดว่าทำได้ พวกหนึ่งไม่ใช้การของตัว ไปเที่ยวดัดเตียนคนอื่น พวกหนึ่งรู้ว่าคนชั่วแล้วขึ้นไปคบหา พวกหนึ่งไม่เจียมตัวว่าจน เห็นผู้ดีเขาทำอย่างไรก็ทำบ้าง พวกหนึ่งมักเชื่อถือพราหมณ์และแม่มคโคหก พวกหนึ่งถ้าแขกมาหากลัวจะต้องเสีย

ของ รับแขกแล้วทำกิริยาโกรธ พวกหนึ่งมีเงินแล้วไม่คิดที่จะทำบุญให้ทาน พวกหนึ่งความไม่จริงเอามาพูดเป็นจริง พวกหนึ่งถ้าเห็นคนอื่นมีของดีก็กลบกล้ำแล้ว ๆ เล่า ๆ มักพูดจาประสมประสาน พวกหนึ่งมีเงินแล้วทำเย่อหยิ่งมิได้แผ่เพื่อผู้ใด พวกหนึ่งไม่นับถือผู้มีปัญญา กิริยาตัวซำก็จะให้ตัวเหมือนตัว พวกหนึ่งชมรูปตัวว่างามดี ติรูปคนอื่นว่าชั่ว พวกหนึ่งตัวจนไปชิงคนมั่งมี พวกหนึ่งตัวอยากได้ของเขา แล้วไปหลอกว่า ท่านผู้มีวาสนาจะเอา พวกหนึ่งคนทั้งปวงเขาพร้อมกันเห็นว่าชอบแล้ว ตัวไม่รู้ก็คิดว่าไม่ชอบ พวกหนึ่งจะใคร่ให้ทุกคนทั้งปวงจะให้ชั่วเสีย พวกหนึ่งถ้าท่านให้ของแล้วเลือกว่า สิ่งนี้ไม่ดีข้าไม่เอา ข้าจะเอาอื่น พวกหนึ่งการแต่น้อยหนึ่ง ก็ทุ่มเถียงกันจนแพ้แพ้ชนะนะ พวกหนึ่งได้ฟังความลับผู้อื่น ก็เอาไปเที่ยวแพร่พราย บรรดาจะชั่วน้อยก็เติมให้ชั่วมาก พวกหนึ่งมักไปทำคุณคนไม่เลือกหน้า พวกหนึ่งพูดปากโป้ง พวกหนึ่งลูอำนาจแก่ความอยากมักฆ่าสัตว์กิน พวกหนึ่งมักหลอกหลอนผู้อื่นให้ตกใจ พวกหนึ่งใจดำเอียงรักญาติไม่เที่ยงธรรม พวกหนึ่งมักพยาบาท ความนานแล้วก็มักรื้อขึ้นว่าเนื่อง ๆ พวกหนึ่งเขาเอืศดูกัน ไปยุยงไม่ให้เขารักกันได้ พวกหนึ่งติเตียนคนใช้ของตัวว่าไม่ดี แล้วและคนใช้ นั้นไปอยู่กับคนอื่นได้ความดีขึ้น ตนก็เกล้งไปติเตียนผู้ที่รับไว้

พวกหนึ่งถือตัวว่ากล้าหาญ เทียววัดฝีมือกกลางถนนหนทาง
 ไม่คิดถึงที่จะกินเข้าคำ พวกหนึ่งแจกมาหา ทำเฉยเสียไม่
 ต้อนรับ พวกหนึ่งปากร้ายมักด่าเจ็บปวด พวกหนึ่งดูถูกคน
 แก่แลเด็กไม่รู้จักความ พวกหนึ่งใจมักเป็นชะโมยคิดแต่จะ
 ลักของเขา พวกหนึ่งมักพูดจะให้ฆ่าให้ตี พวกหนึ่งเป็นหนี้
 เขาแล้วหลอกให้คนมาประกัน แล้วหนีเอาตัวรอด พวกหนึ่ง
 พอใจฟังเขาพูดความไม่ดี พวกหนึ่งพอใจนิทาเขา พวก
 หนึ่งพอใจแย่งรังนก พวกหนึ่งพอใจหลอกให้หญิงมีท้อง
 ตกใจ พวกหนึ่งมักเอาไฟทิ้งเรือน เอาเหล็กไขทองเรือ
 พวกหนึ่งพอใจล่อบ้าแลคนหูหนวกตาบอด พวกหนึ่งถ้า
 เขาขอสู้กันพอใจไปยุ่งข้างโน้นข้างนี้ไม่ให้ได้กัน พวกหนึ่ง
 คิดแต่จะฉ้อเป็นนิตย พวกหนึ่งมักขอของรักเพื่อน พวก
 หนึ่งมักยุให้คนวิวาทกัน พวกหนึ่งกินเหล้าแล้วทำเมา พวก
 หนึ่งมักเจาะฝามองคูหุญ.

บุคคลร่อยจ้ำพวกจบแต่เท่านั้น

เรื่องนางเคงเกียงสอนบุตร

เป็นบทที่หก ในโกนุนหวน

ในบทที่หกว่า เกงเกงกาจ้อ เกงเกียงกาจ้อ แปลตาม
คำอรรถโดยย่อว่า นางเคงเกียงสอนบุตร ด้วยเดิมครั้ง
แผ่นดินเลียดก๊ก มีชายหนุ่มคนหนึ่ง ชื่อ ปู้ญเป็ก อายุ
ได้สิบหกปี เป็นบุตรนางเคงเกียง ปู้ญเป็กทำราชการใน
เมืองลู่ เจ้าเมืองลู่เห็นว่าปู้ญเป็กเป็นญาติตั้งให้เป็นขุน
นางแต่หนุ่ม ๆ วันหนึ่งปู้ญเป็กออกมาจากที่เฝ้าเจ้าเมืองลู่
กลับไปบ้าน ครั้นถึงก็เข้าไปคำนับนางเคงเกียงผู้มารดา
ขณะนั้นนางเคงเกียงกำลังซักป่านจะเอาไปทอผ้า ปู้ญเป็ก
เห็นดังนั้น ก็ลงคำนับมารดาจึงพูดว่า เราก็มิใช่คนอื่น
เป็นเชื้อแถวเจ้าเมืองลู่มีบรรดาศักดิ์ ซึ่งมารดามานั่งซักป่าน
จะทอผ้าดังนั้นดูไม่สมควร ข้าพเจ้าเกรงกษัตริย์ผู้าวจะติเตียน
ข้าพเจ้าได้ว่า เป็นคนปราศจากกตัญญู ไม่ห้ามปราม
มารดาให้ละการงานเสียจะได้มีความสุข นางเคงเกียงได้ฟัง
ดังนั้นก็ถอนใจใหญ่แล้วว่า เจ้าเมืองลู่ให้เด็กหนุ่มเช่น
ปู้ญเป็กเป็นขุนนางดังนี้ เห็นบ้านเมืองจะเสื่อมเสีย ด้วย

คนเด็กหนุ่มเช่นปัญเป็กนี้ไม่รู้จักอะไรมาก ปัญเป็กเห็น
มารดาว่าดังนั้นนั้นก็ลุกขึ้นจะไป

นางคงเถียงว่าเจ้าอย่าเพื่อไปหยุดนั่งอยู่ที่นี้ก่อน มารดา
จะสอนให้ เจ้าฟัง ในเมืองลูนี่แต่ก่อนเจ้าเมืองตั้งอยู่ใน
ยุคศิธรรม ประกอบด้วยเมตตากฤดาแก่อาณาประชาราษฎร
เมื่อจะทรมานสั่งสอนราษฎร ท่านเลือกหาไชยภูมิที่ให้
ราษฎรอยู่พอสมควร มิให้ลำบากนักสหายนัก พออยู่ทำมา
หากินเลี้ยงชีวิตได้ ด้วยประสงค์จะให้ปราศจากความเกียจ
คร้าน และการชั่วต่างๆ ถ้าให้ไปอยู่ในที่เป็นสุขสบาย
นักเกินพุมคนไป ก็เป็นเหตุจะทำให้เกิดความเกียจคร้าน ถ้า
เกียจคร้าน ไม่คิดทำมาหากินแล้วก็จะประกอบกรชั่วต่างๆ
ท่านเกียจกันการเล่นแลความชั่วเสีย เพราะเหตุดังนี้ เมือง
ลูนี่จึงได้รุ่งเรืองเจริญมาจนทุกวันนี้ เปรียบเหมือนคนแสวง
หาเงินทองมาเลี้ยงชีวิตด้วยค้าขายมาเลี้ยงตัว และมีวิชา
การต่างๆ ถ้าหาเงินทองแลเข้าของได้มาโดยมากแล้ว
ก็มักมีความประมาทหมิ่นแก่เข้าของเงินทอง มักพุ่มพ่าย
ใช้สรอยไม่สู้จะเสียดาบ แม้นทำมาหาด้วยความเหน็ด
เหนื่อยลำบากยากแค้นแล้ว ก็มีความเสียดาบรักใคร่ใน
เข้าของเงินทองนั้นมากนัก ถึงจะจับจ่ายใช้สรอยก็มีธำมรงค์
ด้วยความเสียดาบกลัวจะหมดสิ้นไป

ประการหนึ่งลักษณะคน ถ้าอยู่ในที่เป็นสุขสนุกสบายแล้ว ก็มักจะเป็นคนเกียจคร้าน ไม่ใคร่จะประกอบการทำกิน มิได้คิดถึงแก่ความลำบากยากจน มักกำเริบใจแสวงแต่การเล่นเป็นที่สนุกต่าง ๆ ถ้าตั้งนี้แล้วคงจะประกอบการชั่วต่าง ๆ ถ้าการชั่วมีในตัวขึ้นมากแล้ว ทุกข์แค้นก็ถึงถึงตัวให้ได้ความฉิบหายด้วยเหตุต่าง ๆ เพราะดังนี้

ลักษณะเกิดมาเป็นคน ต้องประพฤतिให้สมควรแก่กำลังแห่งตน ถ้าประกอบการทำมาหากินให้เกินกำลังนั้นก็ไม่ได้จะเป็นคนเกียจคร้านเอาแต่ความสุขสนุกสบายกายเดี๋ยวก็ไม่ถูก ต้องประพฤติให้สมควรแก่กำลังแห่งตน จึงจะเรียกว่าเป็นคนดี ถ้าดีแล้ว ความรุ่งเรืองเจริญก็มีมาตาม เมื่อนความเจริญมีแล้ว ความสุขก็มี ลักษณะคนดีเกิดมา เดิมเมื่อจะช้วนั้น เป็นคนเหาะเหาะก่อน ถ้าเหาะเหาะเคยตัวเข้าแล้ว ก็ทำการช้วนบ้างแต่เล็กน้อยก่อน ถ้าทำการช้วนเคยตัวเข้าแล้ว ความโกงเกะกะก็มีขึ้น สันดานผู้นั้นก็เป็นพาลไป ถ้าน้ำจิตต์เป็นพาลแล้ว ถึงคนที่มั่งสติปัญญา ก็ยากที่จะสั่งสอนว่ากล่าว ครั้นผู้ใดว่ากล่าวห้ามปรามมิได้แล้ว ชอบสิ่งใดก็จะทำเอาตามอำเภอใจ ถ้าตั้งนี้แล้วความฉิบหายก็จะมีมาถึงแก่ผู้นั้นเป็นแท้ ในเมืองลู่ทุกวันนี้ คนเช่นเรากล่าวก็มีใครจะมี เมืองลู่ซ่งรุ่งเรืองจำเริญทั้งนี้ ก็

เพราะเจ้าเมืองประพฤติกวดีเป็นเดิม ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ต้องเป็นไปตาม ถ้าขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยดีไปตามเจ้าเมืองแล้ว ราษฎรก็ไม่กล้าจะกระทำความชั่ว ต้องประกอบความเป็นสุจริต ที่ ๑ คือศึกษาเล่าเรียนหนังสือให้รู้การดีเลชั่วต่าง ๆ ที่ ๒ คือหากินด้วยการช่างต่าง ๆ ที่ ๓ คือทำสวนไร่นา ที่ ๔ คือเป็นลูกค้าต่าง ๆ ขาใหญ่ผู้น้อยที่ ๕ คือหากินด้วยการจ้าง ซึ่งจะหากินด้วยอย่างอื่น นอกจากนี้ไม่มีโดยน้อย

ทุกวันนี้ พระเจ้าจิวเซียงอ่องเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ท่านก็ประพฤติตามแบบอย่างพระมหากษัตริย์แต่ก่อน ย่อมเอาพระทัยใส่ในราชการบ้านเมือง แลกิจสุขทุกข์ของราษฎร อยู่เสมอมิได้ขาด ถ้าถึงฤดูฝนพระเจ้าจิวเซียงอ่องเสด็จไปแรกนาแล้วก็เสด็จขึ้นสู่ที่ประทับ ขุนนางข้าราชการเฝ้าอยู่พร้อมกัน พระเจ้าจิวเซียงอ่องรับสั่งถามขุนนางผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่ใจเซียงก่อนว่า ในปีนี้ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย แลอาณาประชาราษฎรเป็นปกติเรียบร้อยคืออยู่ดอกหรือ ขุนนางผู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่ใจเซียง ก็กราบทูลตามเหตุให้ทรงทราบทุกประการ แล้วพระองค์ตรัสถามขุนนางผู้ใหญ่ ฝ่ายทหารต่อลงมาว่าในปีนี้ไพร่พลทหาร เป็นปกติคืออยู่ดอกหรือ การซ่อมหัดในเพลงอาวุธต่างๆ แคล่วคล่องว่องไวดีขึ้นหรือเสื่อมถอย

ประการใด ขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายทหาร ก็กราบทูลความตามเหตุ ให้ทรงทราบทุกประการ แล้วพระองค์ตรัสถามขุนนางฝ่ายพลเรือนว่า ในปีนี้เข้าปลาอาหารราษฎรลูกค้าวานิชบริบูรณ์หรือบกพร่องประการใด ขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายพลเรือน ก็กราบทูลความตามเหตุ ซึ่งมีในปีนั้นให้ทรงทราบทุกประการ แล้วพระองค์ก็ตรัสถามขุนนางผู้น้อย ด้วยข้อความตามตำแหน่งพนักงาน ซึ่งได้ว่าเป็นลำดับกันลงมาทุก ๆ คน ขุนนางผู้น้อยก็กราบทูลความตามเหตุ ซึ่งมีในปีนั้นให้ทรงทราบแล้ว พระเจ้าจิวเซียงอ่อง จึงตรัสถามขุนนางซึ่งเป็นพนักงานจดหมายเหตุว่า ในปีนี้มีเหตุอย่างไรบ้าง ขุนนางพนักงานก็กราบทูลข้อความ ซึ่งได้ลงไว้ในจดหมายเหตุให้ทรงทราบทุกประการ พระเจ้าจิวเซียงอ่อง ตรัสถามดังนี้จึงจะเสด็จเข้าสู่พระราชวัง

การที่มารดาจะให้เจ้าฟ้างดั้น เป็นธรรมเนียมแห่งพระมหากษัตริย์ ใช้แต่เท่านั้น ธรรมดาพระมหากษัตริย์ท่านต้องเอาพระทัยใส่ในราชการแผ่นดินทุกฤดู ด้วยธรรมเนียมในเมืองจีนนั้น ปีหนึ่งมีฤดู๔ คือเดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ เรียกว่าชุน คือฤดูฝน เดือนห้า เดือนหก เดือนเจ็ด เรียกว่าแฮ ฤดูร้อน เดือนแปด เดือนเก้า เดือนสิบ เรียกว่าชิว ฤดูไม้หนาวไม้ร้อน เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง เดือนอ้าย เรียกว่าต้ง คือฤดูหนาว

ประการหนึ่ง เป็นกษัตริย์ต้องเอาพระทัยใส่ในการ
แผ่นดิน เสด็จออกว่าราชการทุกวันมิได้ขาด เวลาว่า
การข้างในซึ่งเป็นธุระในส่วนพระองค์เสร็จแล้ว จึงจะขึ้นสู่
ที่พระบรรทม แต่เป็นถึงพระเจ้าแผ่นดิน ก็ยังประกอบด้วย
กิจธุระดังนี้ ไซ้แต่พระเจ้าแผ่นดินเมื่อไร ถึงขุนนางผู้
ใหญ่ผู้น้อยก็ต้องเอาเป็นธุระราชการในตำแหน่งของตัวทุกวัน
มิได้ขาด ต่อเวลากลางคืนจึงจะได้พักผ่อนแล้วกล่าวการในบ้าน
เรือนซึ่งเป็นธุระของตัว

ประการหนึ่ง ผู้ซึ่งเป็นมเหสีแห่งพระมหากษัตริย์นั้น
เล่า ก็ต้องว่าราชการฝ่ายใน แล้วก็ไปพนักงานเย็บปัก
พระมหามาลาสำหรับทรง ถ้าเป็นภรรยาขุนนางผู้ใหญ่มากต้อง
เป็นธุระดูแลว่ากล่าวการในบ้านในเรือน แล้วก็ต้องเป็น
ธุระในการเย็บเสื้อกางเกงให้สามีไซ้ ถ้าเป็นภรรยาผู้น้อย
ก็ต้องทอสาหรัดเอวให้สามีไซ้ กิจการย่อมมีด้วยกันทุกคน
เป็นธรรมดาดังนี้

ประการหนึ่ง ผู้ซึ่งเป็นใหญ่จะบำรุงแผ่นดินให้เจริญ
นั้น ก็ประกอบด้วยปัญญาสอดส่องทั่วไปในพระราชอาณา
จักร ระวางรักษาพระองค์มิให้ผิดธรรมเนียม แล้วก็เอาพระ
ทัยใส่ตรวจตราดูแลขุนนางผู้ใหญ่มิให้กระทำการผิด เป็น
ขุนนางผู้ใหญ่น้อยก็ต้องตรวจตราดูแลขุนนางผู้น้อย ขุนนาง

ผู้น้อยก็ต้องตรวจตราดูแลคนซึ่งใช้ต่างตัว ระวางระไวอย่าให้กระทำการชั่วขึ้นได้ ถ้าตั้งขึ้นแล้วบ้านเมืองก็เป็นสุขสบาย

ประการหนึ่ง ผู้ซึ่งเป็นนักเรียน เวลาเข้าไปสู่สำนักอาจารย์เย็นกลับมาบ้าน ครั้นค่ำลงก็ตรีกตรองเล่าบ่นไปจนได้เวลา ผู้ที่หากินด้วยการซื้อขาย เป็นพ่อค้าใหญ่ผู้น้อยก็เหมือนกันกลางวันซื้อขาย กลางคืนคิดอ่านตรวจตราต้นทุนกำไร ตรีกตรองหาช่องที่จะค้าขาย จนชั้นที่สุดแต่คนที่เฉลียวใจไร้ทรัพย์สิน หาเข้ากินค่านั่นก็ดี สุดแท้แต่เวลาเข้าก็ไปสู่ที่การจ้าง ครั้นเวลาเย็นก็กลับมา แต่เช่นนี้ทุกวันมิได้ขาด แต่อย่างนั้นแล้วก็ไม่อยากหยุดในที่ซึ่งกระทำการจ้าง ด้วยกลัวจะอดอยาก ซึ่งมารดาว่ากล่าวสั่งสอนเจ้าทั้งนี้ ด้วยเห็นเจ้ามาว่ามารดาด้วยเรื่องฉีกปาน มารดาเกรงเจ้าจะเป็นคนเกียจคร้าน

ปัญเป็กว่า ซึ่งมารดาว่ากล่าวสั่งสอนข้าพเจ้านี้เป็นความจริงทุกอย่าง ข้าพเจ้านี้ไฉนจะเป็นคนเกียจคร้านก็หาไม่ได้ ซึ่งว่าทั้งนี้ด้วยเห็นว่ามารดาก็แก่แล้ว ประการหนึ่ง ซึ่งมารดาไม่เป็นคนเกียจคร้านอดสำห้ประกอบการทำงานนี้ควร แต่เกรงเขาจะติเตียนนินทาข้าพเจ้าว่าเป็นขุนนางมียศศักดิ์ดังนี้แล้วก็ป็นญาติกับท่านเจ้าเมืองด้วย เหตุใดจึงไม่ปฏิบัติมารดาหนึ่งให้ฉีกปานทอผ้าหาเลี้ยงชีวิต ปราศจากความกตัญญู

นางเค้งเถียงว่า เจ้าพุดนักรู้จริงตอกลง แต่มารดานั่งนอนอยู่เปล่าไม่ได้ ก็ทำตามกำลัง เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วไม่ว่าผู้ใดจะพอใจ ถ้าเอาใจใส่ในการทำงานอยู่แล้ว ความชั่วก็มีใครจะมี แต่คนที่เป็นผู้ดื้อมีศกาศักดิ์ ถ้าจะประกอบการทำงานก็ต้องเอาปัญญาเป็นที่ตั้ง ผู้ที่เข้าใจไร้ทรัพย์จะประกอบการทำงาน ต้องเอากำลังเรี่ยวแรงเป็นที่ตั้ง ซึ่งมารดาว่ากล่าวสั่งสอนทั้งนี้ เพราะเห็นว่าบิดาของเจ้าเป็นขุนนางผู้ใหญ่ ก็ถึงแก่กรรมไปแล้ว มารดาก็เป็นหม้าย ยังอุตส่าห์รักษาศักดิ์มาจนทุกวันนี้ เพราะกลัวความดิเตียนนินทาตลอดไปถึงบิดาเจ้า บิดาเจ้าจะพลอยเสียชื่อเสียงไป ตัวเจ้าเป็นเด็กหนุ่มยังไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียมราชการ มารดามีความวิตกนัก ซึ่งสั่งสอนว่ากล่าวเจ้าทั้งนี้ ด้วยกลัวว่าไปเบื้องหน้าจะไม่มีใครเส้นไหวศพบิดาเจ้า

ปัญเป็กคำนับมารดาแล้วก็กลับไปที่อยู่ ครั้นเวลาเช้าก็ไปหาขงจื๊อผู้เป็นอาจารย์เล่าความซึ่งมารดาสั่งสอนนั้นให้ฟังทุกประการ

ขงจื๊อชมนางเค้งเถียงว่าประกอบ ด้วยสติปัญญารู้ขนบธรรมเนียมมาก หาหญิงจะเสมอเหมือนโดยยาก พุดแล้วก็เรียกศิษย์ทั้งปวงมาให้อรรถาธิบายถ้อยคำ ซึ่งนางเค้งเถียงสอนบุตรนั้นไว้ ด้วยประสงค์จะให้ศิษย์ภายหลังรู้ต่อไป

แปลคำในบทที่หก สิ้นข้อความแต่เพียงนี้.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร
ถนนราชบุรี พระนคร
นายพันธุ์ ถักยณะสุต ผู้พิมพ์โฆษณา
พ. ศ. ๒๔๓๕